

Interview

Nicole Raes: de achteruitgang van het Frans is een kwestie van perceptie

PIET CRETEN

Om de zoveel maanden duiken ze op in de kranten: de onheilspellende berichten over de gebrekkige talenkennis van 'de jeugd van tegenwoordig'. Frans is voor de zich sufchattende en vingerlam sms'ende Vlaamse jongere niet meer dan een oude voornaam en bij een meewerkend voorwerp stellen onze oversekste pubers zich mijmerend een gewillige klasgenoot voor. Er zouden studies zijn die aantonen dat andere Europese landen Vlaanderen stilaan inhalen of voorbijsteken op het gebied van vreemdetalenkennis. Veel objectieve gegevens die die berichten staven zijn er echter niet.

Gaat Vlaanderen erop achteruit of doen onze Europese burens het gewoon beter? Volgens sommige bezorgde leraren en ouders is het eerste het geval en zij zoeken de oorzaak in achteruitgang van ons talenonderwijs. Dat zou te veel aandacht besteden aan het oefenen van vaardigheden (spreken, luisteren, lezen en schrijven) en zou traditionele pijlers als grammatica- en woordenschatonderwijs zomaar overboord hebben gegooid.

'Qu'est-ce que sex sa?!', vroegen wij ons af. Nu minister Vandembroucke uitpakt met een taalbeleidsnota spoedden we ons voor meer uitleg naar Brussel voor een gesprek met Nicole Raes, van de entiteit 'Curriculum' van het departement Onderwijs. Die dienst stelt de eindtermen op.

Even voor de duidelijkheid: u maakt eindtermen, leerkrachten verwijzen vaak naar 'het leerplan'. Kunt u die begrippen kort toelichten?

Eindtermen zijn minimumdoelen die de overheid oplegt per graad van twee jaar. Als je de eindtermen leest, dan merk je dat wat ze inhouden echt niet zo uit-

gebreed is. Leerplannen nemen die eindtermen op. De meeste leerplannen worden door de onderwijskoepels gemaakt. Die maken van de eindtermen programma's die tijdens die twee jaar gevolgd moeten worden. Ze bekijken elke eindterm en proberen die inhoudelijk op te vullen. Zo wordt voor talen bijvoorbeeld bepaald welke soort thema's, teksten aan bod moeten komen en welke taalstructuren bestudeerd moeten worden. Daarnaast bieden leerplannen didactische tips. Een leerplan is dus veel uitgebreider dan de eindtermen voor een vak.

Hoe een school aan eindtermen werkt, is in principe helemaal vrij. Je kunt het leerplan zien als een soort

contract dat de school afsluit met de overheid. Leerplannen worden immers goedgekeurd door de inspectie. Elke school moet via een goedgekeurd leerplan aan alle eindtermen werken, maar de manieren waarop dat gebeurt, kunnen verschillen.

Blijkbaar is er op de manier waarop talen nu onderwezen worden heel wat kritiek: is het echt zo slecht gesteld met de taalbeheersing van onze jongeren?

Ik stel mezelf daar ook heel veel vragen over. We kunnen dat ook moeilijk vergelijken omdat we geen cijfers hebben over hoe het vroeger was. Het onderwijs is heel erg gedemocratiseerd.

Enkele decennia geleden was er veel minder volk in het secundair onderwijs. Het publiek dat toen op school zat, was vrij 'sterk', waarmee ik vooral 'homogeen' bedoel.

Het waren scholieren met een achtergrond die ervoor zorgde dat ze vooruit wilden en het belang van de school daarvoor inzagen.

Frans werd er toen bij de Vlamingen ingegoten. Die leerlingen stonden er meer voor open, want het was een manier om in het leven vooruit te komen. Hun ouders hadden vaak in het Frans school gelopen. Die leerlingen kregen dus ook meer hulp van thuis uit. Bovendien zat de maatschappij helemaal anders in elkaar. Ons land was nog niet opgesplitst in gemeenschappen en kennis van het Frans speelde daarom voor de Vlaming een bijzonder belangrijke rol. Maar of mensen die vroeger op straat en thuis niet met Frans geconfronteerd werden zo goed Frans spraken, dat weten we niet.

Het schoolpubliek is nu in alle opzichten diverser. Bovendien is Frans in de wereld minder belangrijk geworden. Nu volgen meer leerlingen Frans en daardoor krijg je natuurlijk een minder goede beheersing bij de gemiddelde scholier. Als je diezelfde groep leerlingen er nu kon uithalen, dan zou die volgens mij nog even goed Frans kennen. Alhoewel, hoe was die kennis dan? Ik vermoed dat die leerlingen van vroeger sterk waren in schrijven en begrijpen. Hoe zat het met spreken? Wellicht was dat vlotte spreken van het Frans slechts voor enkelen weggelegd.

Toch lees je overal veel kritiek op het talenonderwijs. Veel mensen, ook onderwijsmensen, hebben het beeld van een Brusselse ivoren toren waar enkele theoretici even op papier zetten wat de leerlingen moeten kennen en kunnen. Hoe gaat dat maken van eindtermen eigenlijk in zijn werk?

Een groepje mensen van het departement probeert eerst met een concept, een visie, een eerste aanzet naar buiten te komen. Dan wordt een commissie samengesteld waarin experts en leraren uit scholen van verschillende koepels vertegenwoordigd zijn. Die buigen zich dan over het ontwerp en beginnen te (her-)schrijven en aan te vullen tot er een consensus is. Daarna gaat het hele pakket voor advies nog naar de VLOR (de Vlaamse Onderwijsraad, met vertegenwoordigers uit het hele onderwijslandschap, nvdr). Dan gaat alles terug naar de minister en naar de Vlaamse regering en nadien wordt alles nog eens besproken in het

Vlaams Parlement en bekrachtigd. Dus, alle geledingen zijn van bij het begin bij het proces betrokken en kunnen later nog commentaar geven. Er is dus heel veel inspraak, maar mensen in het veld weten dat niet altijd.

De grootste kritiek die je leest is dat het hedendaagse taalonderwijs te veel uitgaat van het oefenen van vaardigheden, terwijl de traditionele aanpak met veel aandacht voor grammatica en het leren van woordjes zijn nut toch bewezen zou moeten hebben. Vooral in het vak Nederlands zou er te weinig aandacht aan grammaticaonderwijs besteed worden, zodat leerlingen ook vreemde talen moeilijker kunnen leren. Waar komt die kritiek vandaan?

De didactiek is nu inderdaad meer dan vroeger gericht op vaardigheden en dat is maar goed ook. Het probleem is alleen dat er nu mensen zijn die denken dat vaardigheden onderrichten betekent dat taalstructuren niet meer hoeven. Een dergelijke manier van werken kan natuurlijk, maar zo stagneert het verder leren van een taal. Leerlingen kunnen zichzelf dan niet in de taalverwerving sturen.

Het is me een raadsel waar het beeld vandaan komt dat er geen aandacht meer naar grammaticaonderwijs gaat.

Toch is het me een raadsel waar het beeld vandaan komt dat er geen aandacht meer naar grammaticaonderwijs gaat. Het klopt dat er meer tijd dan vroeger besteed wordt aan het inoefenen van vaardigheden, maar als je naar de praktijk kijkt, overheersen de structuren nog altijd.

Wellicht is er een betere communicatie nodig met het veld om goed uit te leggen wat er bedoeld wordt met 'vaardighedenonderwijs'. Te veel leerkrachten maken een opsplitsing tussen kennis van taalstructuren en vaardigheden. Neem bijvoorbeeld de evaluatie. In plaats van leerlingen opdrachten te geven waarmee nagegaan kan worden of ook de structuren bekend zijn, geven veel leerkrachten om schrijfvaardigheid te toetsen een losstaande schrijftaak en dan bijvoorbeeld invulzinnetjes om grammatica te testen. Kennis en vaardigheden zijn met elkaar verbonden. Het ene kan niet zonder het andere.

Is de kritiek dan onterecht?

Niet helemaal. Hoewel de overheid op het gebied van de verdeling kennis/vaardigheden niets oplegt, is er inderdaad een probleem. Minister Vandenbroucke is daar op dit moment mee bezig. We willen bijvoorbeeld graag op een zinvolle manier – niet via de traditionele losstaande zinsontleding – meer aandacht hebben voor grammatica, zowel bij vreemde talen als bij Nederlands. Ik zie het vak Nederlands onder meer als een servicevak. Ik weet dat veel leerkrachten Nederlands dat niet graag horen. Je hebt Nederlands nodig voor alles, ook bijvoorbeeld om je geschiedenis te studeren, je hebt het nodig voor je denken, voor je leren dus.

Bovendien is het zo dat als er aandacht naar grammatica gaat, dat er dan geen uniforme terminologie is. Dat begint al in het lager onderwijs. Het strafste voorbeeld dat ik onlangs hoorde was een school waar men de kinderen niet leerde wat een bijvoeglijk naamwoord of een adjectief was, omdat dat te moeilijk zou zijn. De kinderen moesten dergelijke woorden benoemen met 'mooi-woord'. Maar als dat normaal begaafde kinderen zijn, waarom dan niet meteen zeggen dat het adjectieven zijn? Je hoeft niet bang te zijn om een moeilijker woord aan een kind te leren. Als een kind 'mooi-woord' kan onthouden en dus begrijpen, waarom dan niet 'bijvoeglijk naamwoord'?

Komen die leerlingen dan bij een andere leerkracht die de traditionele terminologie wel gebruikt, dan raken ze in de war. Daar moeten we dus aan werken. De talenbeleidsnota wil daarom dat bestudeerd wordt welke termen de leerlingen voor welke structuren nodig hebben en hoe we er met alle taalleerkrachten, ook die van de vreemde talen, uniformiteit in kunnen krijgen.

Bij wie moeten we nu de oorzaak van die problemen zoeken?

Ik denk dat het volgende gebeurd is. Wij hebben vroeger grammatica gehad om de grammatica, met bepalingen van gesteldheid, hoedanigheid en wat nog allemaal; daar kun je niet meteen iets mee doen. Vandaar wellicht de hedendaagse angst voor grammatica. Je hebt echt niet zoveel grammatica nodig om een taal te leren. Met enkele eenvoudige begrippen kan al heel veel. Op een bepaald moment moet de boodschap gekomen zijn dat leerlingen hun kennis meer moesten kunnen toepassen. Dan zijn de eerste eindtermen gekomen met dat signaal. In de eindtermen talen luidt het dat leerlingen de kennis van grammatica en woordenschat moeten kunnen gebruiken om bijvoorbeeld een schrijf- of spreektaak uit te voeren. Meer staat er niet. In de formulering is veel gewicht gegaan naar vaardigheden en daardoor is wellicht het vertekende beeld ontstaan dat grammatica niet meer belangrijk was.

Als stimulans voor een betere vreemdetaalbeheersing wordt wel eens geopperd dat ons onderwijs maar tweetalig moet worden (men spreekt van 'CLIL' = Content and Language Integrated Learning, nvdr). Bent u een fan van het onderrichten van pakweg biologie of geschiedenis in het Frans of het Engels?

Ik heb daar al goede voorbeelden van gezien, maar ook heel slechte. Als we dat doen, moeten we dat goed doen. Ik wil geen leraar biologie voor de klas die afschuwelijk Frans spreekt. Maar als er toevallig leerkrachten zijn die perfect tweetalig zijn, waarom niet?

Om de kennis van het Frans en het Duits te stimuleren, zouden we in het ideale geval een beroep moeten kunnen doen op leerkrachten uit Wallonië en de Oostkantons, omdat we dan vakleerkrachten zouden hebben die perfect Frans en Duits spreken.

Maar er moet ook een goede methodiek aan vastzitten. Onze leerlingen moeten de vakterminologie ook in het Nederlands krijgen. Er zijn zeker voorbeelden waar dat heel goed onderbouwd is. Een leerkracht moet in elk geval de taal perfect spreken. Dat betekent dus dat er een grotere mobiliteit van leerkrachten nodig is. De minister wil nu een aantal proefprojecten opzetten voor Frans en Duits en in de derde graad kan er ook Engels bij komen in functie van het academische Engels in het hoger onderwijs.

Ik zie Nederlands onder meer als een servicevak, maar heel wat leerkrachten Nederlands horen dat niet graag.

Kan een dergelijke aanpak geen problemen opleveren voor de inhoud van het vak?

Ja, dat is de grote kritiek van vakmensen. Ze zijn bang dat vakinhouden verloren zullen gaan. Maar dan moet je je de vraag stellen welke vakinhouden je belangrijk vindt. Heb je alles nodig wat er in het leerplan staat? Als je alles wil blijven geven, dan wordt het moeilijk. Maar wat is de essentie van bepaalde vakken? Er kan en mag volgens mij wel geschrapt worden en dan is er ruimte voor onderwijs in een vreemde taal.

Zouden lessen in een vreemde taal zwakkere leerlingen en/of allochtonen niet kunnen benadelen?

Klopt. Het is vooral goed voor homogene groepen van Vlaamse leerlingen met een goede basis. Als dat niet zo is, dan wordt het heel moeilijk. Daarom mag er niet te vroeg begonnen worden met dergelijk onderwijs. Naargelang de taal die men kiest, moet alles goed onderbouwd worden en dan kan men geleidelijk aan delen van vakken in een andere taal geven, afhankelijk van het lerarenpotentieel. Het kan ook niet de bedoeling zijn meerdere jaren aan een stuk hetzelfde vak in een andere taal te onderwijzen.

Vlaanderen is op dat vlak heel voorzichtig. In veel landen gebeurt het al. In Europa zijn er zes uitzonderingen en wij zijn er daar een

van. Ik geloof sterk in de mogelijkheden ervan, maar het moet goed gebeuren, anders maak je veel kapot, en dan heb ik liever geen verandering.

Wallonië experimenteert volop met vreemde talen in de kleuterklas en de lagere school. Kleuters zouden spelenderwijs vaardigheden opdoen die ze later veel moeilijker kunnen verwerven. Is dat misschien een manier om de kennis van het Frans te verbeteren?

Dat noemt men immersie of onderdompeling. Ik ben daarnaar gaan kijken in Wallonië. De aanpak was heel goed, maar het waren Vlaamse leerkrachten die lesgaven in homogene klasjes van Walen met eenzelfde socio-economische status. Dat maakt het een beetje elitair, maar het werkt wel goed. Onze minister wil het echter niet in die vorm, net wegens het 'elitaire' karakter. Hij is ook bang dat het de positie van het Nederlands zou verzwakken. Hij is wel een voorstander van taalsensibilisering op jonge leeftijd door liedjes, spelletjes, enzovoort in een vreemde taal als eerste vorm van contact. Op die manier kun je kinderen vanaf jonge leeftijd gevoelig maken voor taal.

Los van de vraag of ons talenonderwijs erop vooruit of achteruit gaat, lijkt er een groot probleem te zijn met de talenkennis van allochtonen. Zelfs zij die het Nederlands vrij goed beheersen hebben het moeilijk om bepaalde finesses in de taal te bespeuren, zodat ze soms ook een achterstand op het gebied van andere, niet-talige vakken oplopen. Is men bij de overheidsinstellingen op zoek naar oplossingen voor dat bijzonder moeilijk op te lossen probleem?

De minister zet heel veel in op de Nederlandse taalvaardigheid. Er zal veel meer geëist worden van alle leerkrachten op het gebied van het Nederlands. De minister zal extra kleuteronderwijzers aanwerven om kleinere klassen te krijgen, zodat men meer aandacht aan allochtone kinderen kan besteden. Hij laat ook de eindtermen voor zaakvakken in het secundair nagaan op de aandacht die erin naar het Nederlands uitgaat. Daarnaast wil hij leerlingen op scharniermomenten screenen, zodat er tijdig en beter geremedieerd kan worden.